

ombudsman

už 20 let pomáháme bez rozdílu

Výchovný ústav Husův domov

Zpráva z návštěvy zařízení

Adresa zařízení:	Vrchlického 700, 544 01 Dvůr Králové nad Labem
Zřizovatel:	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
Ředitel:	Mgr. Radoslav Laš
Typ zařízení:	výchovný ústav
Kapacita:	53 dětí
Datum návštěvy:	22. až 23. října 2019
Datum vydání zprávy:	19. března 2020
Návštěvu provedli:	Mgr. Bc. Tereza Gajdušková, Mgr. Tereza Hanelová, Mgr. Štěpán Jílka, Mgr. Anna Láníčková, PhDr. Božena Lányová, Mgr. Jan Veselý, Ph.D.

Mgr. Monika Šimůnková
zástupkyně veřejného ochránce práv

Obsah

Úvodní informace	3
Shrnutí	7
Výchovně léčebný režim.....	8
1. Oddělení Podhartí	8
2. Oddělení Poklad	13
Další aspekty života v zařízení	17
3. Stravování.....	17
4. Kapesné.....	18
5. Informace o právech a povinnostech dětí	19
6. Vlastní elektronická zařízení.....	20
7. Soukromí	20
Personál	22
8. Supervize	22
Přehled opatření k nápravě	23

Úvodní informace

Systematická návštěva a její cíl

Ochránce vykonává činnost národního preventivního mechanismu na základě § 1 odst. 3 a 4 zákona č. 349/1999 Sb., o veřejném ochránci práv, ve znění pozdějších předpisů. Z pověření¹ veřejného ochránce práv JUDr. Stanislava Křečka, který na mě přenesl některé oblasti své působnosti, mj. i oblast detencí, provádím **systematické návštěvy míst (zařízení), v nichž se nacházejí nebo mohou nacházet osoby omezené na svobodě**. Důvodem omezení na svobodě je rozhodnutí orgánu veřejné moci, nebo závislost osoby na poskytované péči. Cílem systematických návštěv je posílit ochranu osob omezených na svobodě před všemi formami špatného zacházení.² Výchovné ústavy představují zařízení ve smyslu § 1 odst. 4 písm. a) zákona o veřejném ochránci práv.

Návštěvy probíhají zásadně neohlášeně a jejich provedením zpravidla pověřuji pracovníky Kanceláře veřejného ochránce práv.³ Pracovníky jsou zejména právníci, psychologové, speciální pedagogové a sociální pracovníci. Šetření spočívá v prohlídce zařízení, pozorování, rozhovorech s vedoucím, zaměstnanci a umístěnými dětmi, studiu vnitřních předpisů zařízení a dokumentace.⁴ Charakter návštěv je **preventivní, s cílem působit do budoucna** a zvyšovat standard péče o děti s nařízenou ústavní nebo ochrannou výchovou v České republice.

Zpráva z návštěvy a vyjádření zařízení

Z každé systematické návštěvy **pořizuji zprávu, jejíž součástí mohou být návrhy opatření k nápravě**. Zpráva slouží k dialogu se zařízeními a jako vodítko k prevenci nebo odstranění špatného zacházení. Zpráva nepopisuje praxi zařízení, která odpovídá dobrým standardům zacházení. Proto může působit negativním dojmem. Prosím čtenáře, aby zprávu četli s tímto vědomím a nepovažovali mé závěry za nedocenení náročné práce zařízení.

Zprávu zašlu zařízení a vyzvu je, aby se k mým zjištěním a navrženým opatřením vyjádřilo.⁵ Jsem připravena zabývat se předloženými argumenty. Navržená opatření

1 Podle § 2 odst. 4 zákona č. 349/1999 Sb., o veřejném ochránci práv, ve znění pozdějších předpisů.

2 Špatným zacházením se rozumí jednání, které nerespektuje lidskou důstojnost a dosahuje určitého stupně závažnosti (samo o sobě, nebo při kumulativním účinku jednotlivých zásahů). Ve školských zařízeních pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy může mít špatné zacházení například podobu špatných podmínek, pokud by jimi byla překročena nevyhnutelná míra strádání a ponížení spojená s omezením osobní svobody, neprofesionálního jednání nebo dokonce násilí ze strany personálu, nezajištění ochrany před ublížením nebo zneužitím ze strany třetích osob, nerespektování práva na soukromí, práva na rodinný život (neoprávněné omezování kontaktu s rodinou), nerespektování sociální autonomie či práva dítěte na spoluúčast při rozhodování o vlastním životě.

3 V souladu s § 25 odst. 6 zákona o veřejném ochránci práv.

4 V souladu s § 21a ve spojení s § 15 zákona o veřejném ochránci práv.

5 Ustanovení § 21a odst. 3 a 4 zákona o veřejném ochránci práv.

k nápravě jsou zpravidla různá svou naléhavostí, náročností a dobou potřebnou k provedení. Při jejich formulaci navrhuji také termín realizace, přičemž očekávám, že zařízení jej buď respektuje, anebo odůvodněně navrhne jiný termín. Pro snazší orientaci poskytuji v závěru zprávy jejich přehled.

- Bezodkladná opatření je třeba provést zpravidla do 7 dnů od obdržení zprávy. Je-li jejich realizace náročná, je třeba je provést v nejkratší možné době. Za bezodkladná pokládám opatření, která považuji za naléhavá a přikládám jim velkou důležitost, anebo která považuji za objektivně snadno realizovatelná.
- Opatření s delší lhůtou je třeba provést ve stanovené lhůtě, zpravidla do jednoho, tří, šesti měsíců, jednoho roku.
- Opatření s průběžným plněním formuluji tam, kde je třeba zavést do praxe určitý pracovní postup nebo styl práce, nebo naopak něčeho se napříště zdržet. Očekávám, že se tak stane bezodkladně a bude se dbát na uplatňování do budoucna.

Očekávám, že zařízení ve vyjádření ke zprávě (1) sdělí, že opatření bylo realizováno a jak, nebo (2) kdy a jak se tak stane, nebo (3) navrhne jeho alternativu.

Shledám-li vyjádření zařízení nebo dalších oslovených orgánů dostatečným, vyrozumím je o tom. Mohu si rovněž vyžádat doplňující vyjádření. Rozhodující je pak vysvětlení zjištěných pochybení, doložení navržených opatření k nápravě či hodnověrný příslib jejich realizace. **Neshledám-li vyjádření zařízení nebo dalších oslovených orgánů dostatečným**, vyrozumím o tom nadřízený úřad (případně vládu, není-li nadřízeného úřadu), případně informuji veřejnost.⁶ Rovněž mohu přijet na kontrolní návštěvu.

Po ukončení vzájemné komunikace **zveřejním anonymizovanou zprávu z návštěvy zařízení** (s výjimkou jmen osob pověřených vedením zařízení), včetně obdrženého vyjádření, na svých internetových stránkách⁷ a v databázi Evidence stanovisek ochránce ESO.⁸

Po provedení série souvisejících návštěv **vydávám tzv. souhrnnou zprávu**. Tu také zveřejňuji a doručuji příslušným orgánům veřejné moci. V souhrnné zprávě bez vazby na konkrétní navštívené zařízení shrnuji svá zjištění a doporučená opatření k nápravě, navrhuji systémová doporučení, případně formuluji standard dobrého zacházení. Cílem také je, aby zpráva byla k dispozici nenavštíveným zařízením jako vodítko k odstranění nebo prevenci špatného zacházení.

6 Tzv. sankční opatření, u kterých se postupuje obdobně podle § 20 odst. 2 zákona o veřejném ochránci práv.

7 Veřejný ochránce práv - ombudsman [online]. Brno: © Kancelář veřejného ochránce práv [cit. 2020-02-20]. Dostupné z: <http://www.ochrance.cz/ochrana-osob-omezenych-na-svobode/>.

8 Evidence stanovisek ochránce (ESO) je dostupná z: <http://eso.ochrance.cz/Vyhledavani/Search>.

Charakteristika zařízení

Výchovný ústav Husův domov je příspěvkovou organizací Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, která se prezentuje jako zařízení s výchovně léčebným režimem. Zařízení má dvě pracoviště určená pro chlapce starší 15 let, kterým byla nařízena ústavní výchova nebo uložena ochranná výchova. Oddělení Podhartě, sídlící v běžné městské zástavbě ve Dvoře Králové nad Labem, je určeno pro chlapce vyžadující výchovně léčebný režim v důsledku jejich neurologického poškození nebo duševního onemocnění či postižení.⁹ Oddělení Poklad se nachází v bývalém rekreačním objektu v lesích nad obcí Bílá Třemešná a je určeno pro chlapce experimentující s návykovými látkami nebo závislé.¹⁰ Délka pobytu chlapců na oddělení Podhartě by měla být dlouhodobějšího charakteru (v řádu let), na oddělení Poklad pak spíše krátkodobějšího (ideálně v řádu měsíců).

Maximální kapacita zařízení je 53 chlapců. Při provádění systematické návštěvy jich bylo v zařízení evidováno 40, fyzicky přítomno bylo 33 chlapců (z nepřítomných chlapců byli 4 na útěku a 3 na pobytu mimo zařízení). Celkem 35 chlapců bylo do zařízení umístěno na základě rozhodnutí soudu o nařízení ústavní výchovy a 5 chlapců na základě předběžného opatření.

Rozdělení chlapců do výchovných skupin je pouze formální, ve skutečnosti jsou chlapci rozděleni do skupin komunitního typu. V době návštěvy bylo na oddělení Podhartě 27 chlapců, kteří byli rozřazeni do „žlutého týmu“ (13 chlapců) a „modrého týmu“ (14 chlapců), podle barvy patra, ve kterém skupina sídlí. Do žlutého týmu jsou zařazováni chlapci s akutními problémy v chování, chlapci v relativně stabilizovaném stavu pak do týmu modrého. Zbývajících 13 chlapců, kteří byli v době návštěvy na oddělení Poklad, funguje jako jedna komunita.

Průběh návštěvy

Návštěva proběhla ve dnech 22. až 23. října 2019. Ředitel byl o návštěvě osobně informován při jejím zahájení. Zaměstnanci Kanceláře veřejného ochránce práv (dále jen „Kancelář“) mu předali pověření k provedení návštěvy, vyžádali si potřebnou součinnost a dokumentaci.

Návštěvu provedli právníci Kanceláře Mgr. Bc. Tereza Gajdušková, Mgr. Tereza Hanelová, Mgr. Anna Láníčková a Mgr. Štěpán Jílka. Na šetření se též podíleli jako pověřeni experti psycholožka PhDr. Božena Lányová a drogový preventista Mgr. Jan Veselý, Ph.D.

9 Databáze ústavní výchovy [on-line]. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, © 2018-2019. Poslední aktualizace 7. 1. 2020. [cit. 30. 1. 2020]. Dostupné z <https://dbuv.msmt.cz/detail-ustavu.asp?idu=324>.

10 Databáze ústavní výchovy [on-line]. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, © 2018-2019. Poslední aktualizace 7. 1. 2020. [cit. 30. 1. 2020]. Dostupné z <https://dbuv.msmt.cz/detail-ustavu.asp?idu=325>.

ombudsman

už 20 let pomáháme bez rozdílu

Sp. zn.: 71/2019/NZ/ŠJ

Č. j.: KVOP-10650/2020

Výchovný ústav Husův domov

Zaměstnanci Kanceláře navštívili obě oddělení. V rámci návštěvy pozorovali podmínky a průběh péče o chlapce, studovali spisovou dokumentaci, hovořili s ředitelem zařízení, vedoucími vychovateli, psychologem, psychiatrem, sociálními pracovníci, vychovateli a s přítomnými chlapci. Na místě zastižený personál poskytl veškerou součinnost, za což děkuji.

Shrnutí

V zařízení jsem nenarazila na případy špatného zacházení. Ve zprávě se postupně vyjadřuji k praxi na obou specializovaných odděleních a dále k několika jednotlivostem, které z pohledu prevence před špatným zacházením vnímám jako potenciální rizika.

Praxi oddělení Podhartí, určeného pro chlapce vyžadující výchovně léčebný režim v důsledku jejich neurologického poškození nebo duševního onemocnění či postižení, hodnotím kladně. Současně si však uvědomuji meze a nedostatečnost právní úpravy v oblasti výchovně léčebného režimu. Konkrétní problémy, ke kterým v praxi dochází a na něž ve zprávě narážím, jsem pouze krátce okomentovala. Domnívám se totiž, že jejich řešení není v kompetenci zařízení. Podrobnější rozbor těchto problémů budu adresovat odpovědnému resortu po ukončení aktuální série návštěv zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy.

Oddělení Poklad, určené pro chlapce experimentující nebo závislé na návykových látkách, má s ohledem na svou lokalizaci a prostory velký potenciál, který však z mého pohledu v současné době zůstává nenaplněn. Z informací získaných na systematické návštěvě usuzuji, že odvykací program postrádá koncepci. Každodenní činnost chlapců je postavena převážně na volnočasových aktivitách, zejména turistice. V zařízení nepracuje žádný pracovník s adiktologickým vzděláním, což považuji za znepokojující. Absence adiktologů je pak patrná na nastavení a skladbě programu. Určitým ukazatelem je také vysoký výskyt relapsů, tedy návratů k užívání návykové látky.

Výchovně léčebný režim

Výchovný ústav je určen chlapcům od 15 do 18 let, výjimečně do 19 let, a prezentuje se jako specializované zařízení s výchovně léčebným režimem. S tímto zdánlivě jednoduchým konstatováním se však pojí několik problémů, s nimiž se zařízení musí v praxi potýkat. Za zásadní považují to, že právní předpisy nijak neupravují obsahové vymezení výchovně léčebné péče. Zákon pouze předpokládá existenci specializovaných zařízení, která ji poskytují.¹¹ Charakter výchovně léčebné péče a nezbytnost její odborné úrovně pak přibližuje vyhláška,¹² avšak pouze velice obecně. Na tuto skutečnost poukazyval již předchozí veřejný ochránce práv.¹³ **Odpovědný resort však k řešení tohoto systémového problému doposud nepřistoupil.** V současné době tak zařízení musí při poskytování výchovně léčebné péče postupovat intuitivně s oporou ve svých odborných poznatcích a zkušenostech nabytých z dřívější praxe. Tímto postupem se však v některých případech může dostávat do konfliktu s právy umístěných dětí, což však nesmí nastat bez opory v zákoně. Zdůrazňuji, že **tento stav nemůže jít k tíži zařízení, ale spíše odpovědnému resortu, kterým je v tomto případě Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy.**

1. Oddělení Podhartě

1.1 Charakteristika oddělení a umístěných dětí

Oddělení Podhartě, sídlící v běžné městské zástavbě ve Dvoře Králové nad Labem, je určeno pro chlapce vyžadující výchovně léčebný režim v důsledku jejich neurologického poškození nebo duševního onemocnění či postižení. Zařízení dále cílovou skupinu konkretizuje jako „chlapce s psychickým, psychiatrickým či neurologickým onemocněním nebo poruchou, v jejichž důsledku dochází k závažným (extrémním) poruchám chování, které lze z etopedického hlediska kategorizovat jako asociální a antisociální. Poruchy se projevují verbální či brachiální agresí chlapců a často ústí v delikventní chování směřující proti zákonným společenským a zvyklostním normám.“¹⁴

Většina aktuálně umístěných chlapců již v minulosti absolvovala několik pobytů v jiných školských zařízeních pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy nebo ve zdravotnických

11 Viz § 13 odst. 1 písm. a) bod 2. a § 14 odst. 2 písm. d) zákona č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů (dále „zákon o výkonu ústavní výchovy“).

12 Viz § 10 odst. 2, § 11 odst. 3 a § 4 odst. 5 vyhlášky č. 438/2006 Sb., kterou se upravují podrobnosti o výkonu ústavní výchovy a ochranné výchovy ve školských zařízeních, ve znění pozdějších předpisů (dále „vyhláška provádějící zákon o výkonu ústavní výchovy“).

13 Veřejný ochránce práv. Zpráva ze systematických návštěv školských zařízení pro výkon ústavní výchovy a ochranné výchovy 2011. S. 126 a násl. [online]. Brno: Kancelář veřejného ochránce práv, 2011 [cit. 4. 2. 2020]. Dostupné z: https://www.ochrance.cz/fileadmin/user_upload/ochrana_osob/2012/2012_skolska-zarizeni.pdf.

14 Databáze ústavní výchovy [on-line]. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, © 2018-2019. Poslední aktualizace 7. 1. 2020. [cit. 30. 1. 2020]. Dostupné z <https://dbuv.msmt.cz/detail-ustavu.asp?idu=324>.

zařízeních, zejména psychiatrických nemocnicích. Záznamy z těchto pobytů pak vypovídají o jejich selhávání v těchto zařízeních z nejrůznějších důvodů (šlo například o opakované útky, sebepoškozování, fyzické napadání atp.). Ve spisové dokumentaci všech umístěných chlapců se opakovaně vyskytují diagnózy jako hyperkinetická porucha chování (F 90.1), nesocializovaná porucha chování (F 91.1), jiné smíšené poruchy chování a emocí (F 92.8). Výjimkou nejsou poruchy sexuální preference (F 65) a nadměrné sexuální nutkání (F 52.7). Vedle této psychiatrické zátěže se u chlapců objevují poruchy chování a s nimi související výrazné individuální projevy. Umístěné chlapce lze zařadit do skupiny dětí s extrémními poruchami chování.¹⁵

1.2 Rozdělení dětí

Chlapci jsou v rámci oddělení rozděleni do dvou skupin komunitního typu, kdy každá skupina sídlí a funguje odděleně na jiném patře budovy. Rozdělení do výchovných skupin je pouze formální a jeho účelem je zřejmě pouhé vyhovění požadavkům zákona.¹⁶ Do žlutého týmu jsou zařazováni chlapci se závažnými duševními poruchami a onemocněními, s akutními problémy a poruchami chování. Chlapci, jejichž psychické a psychiatrické poruchy a onemocnění nejsou tak závažná, případně se po delší dobu nacházejí ve stabilizovaném stavu, jsou zařazováni do modrého klubu. Dané rozdělení je vedeno zejména snahou chránit chlapce ze žlutého týmu před možným vydíráním, šikanou a jiným potencionálním zneužíváním ze strany v tomto ohledu „schopnějších“ chlapců z modrého týmu.

1.3 Socializační program „Borouk“

Péče o umístěné chlapce je organizována do socializačního programu „Borouk“, vypracovaného originálně v tomto výchovném ústavu, jehož základní filozofií je kognitivně behaviorální přístup v podobě režimové terapie spojené s krátkodobými a střednědobými motivacemi.¹⁷ Fáze přijetí a adaptace chlapců je spojena s vrstevnickým předáním informací o chodu a systému fungování zařízení, které doplňují informace předávané personálem zařízení. Krátce po přijetí jsou chlapci podrobováni psychiatrickému vyšetření dorostovým psychiatrem, který se zařízením externě spolupracuje (do zařízení dojíždí pravidelně jednou za dva týdny, v akutních případech na zavolání). Výsledkem vyšetření je zpráva obsahující podrobné psychiatrické charakteristiky osobnosti chlapců vyúsťující ve výchovná, režimová a farmakologická opatření a doporučení. Psychiatrická medikace je zaměřena na zvládnutí symptomů, přičemž lze zřetelně pozorovat neustálou snahu o její snižování. **Vedení zařízení považuje spolupráci s psychiatrem za nezbytnou, s čímž zcela souhlasím a její existenci hodnotím velice kladně, neboť bez úzké spolupráce s lékařem nelze hovořit o výchovně léčebné péči a zajistit plný soulad pedagogického a medicínského působení na dítě s tak závažnými problémy.**

15 Ve smyslu § 11 vyhlášky provádějící zákon o výkonu ústavní výchovy.

16 Viz § 4 odst. 2 zákona o výkonu ústavní výchovy.

17 Výchovný ústav Husův domov a školní jídelna, © 2011. [cit. 3. 2. 2020]. Dostupné z: <http://www.husuvdomov.cz/podhart.html>.

Další složku odborného působení zajišťuje psycholog, který v zařízení pracuje na plný úvazek. Ačkoli je současně vedoucím vychovatelem žlutého týmu, soustavně se věnuje všem chlapcům v zařízení. Chlapcům se věnuje individuálně a využívá metod s prvky psychoterapie. Vytváří terapeutické plány, v nichž formuluje terapeutické cíle. Terapeutické plány se vzájemně doplňují s programy rozvoje osobnosti dítěte a výchovnými cíli, jejichž tvorba a naplňování náleží etopedce zařízení. Všechny tyto dokumenty jsou sdíleny s ostatními pracovníky zařízení prostřednictvím elektronického systému.

Systém péče o chlapce je postaven na základě zřetelných pravidel a hranic, jejichž dodržování je podporováno prostřednictvím jednoduchého pozitivního podmiňování, nikoli represivně, např. negativními opatřeními ve výchově (viz kapitolu 1.4). Z pozorování a rozhovorů vyplynulo, že výchovná autorita personálu není vynucovaná, chlapci ji v rámci svých možností akceptují. Chlapcům je individuálně poskytována adekvátní odborná péče, kterou vnímají pozitivně. Při volbě odpolední činnosti měli chlapci největší zájem o terapeutický program s psychologem. Z rozhovorů s chlapci vyplynulo, že mají v personál důvěru, vědí, na koho se mohou obrátit s případnou stížností, a věří, že by se jí dotýčný skutečně zabýval. **Nastavení systému péče o umístěné chlapce hodnotím kladně.** Program je komplexní, odborně podložený a v praxi dochází k jeho dobré realizaci. Především však z pozice národního preventivního mechanismu konstatuji, že **péče o umístěné chlapce je poskytována v prostředí, které předchází případnému vzniku negativních jevů v jejich kolektivu.**

1.4 Hodnotící systém

Motivační prvky jsou do socializačního programu zapracovány ve formě hodnotícího systému „Vzorňák“. Chlapci jsou hodnoceni ve dvou úrovních (denní a týdenní).

Denní hodnocení probíhá každý den po příchodu ze školy a z odpoledního programu. Hodnocení probíhá odděleně v rámci týmů. K chování jednotlivých dětí se postupně vyjadřují pracovníci, kteří s nimi trávili daný čas, typicky asistenti pedagoga a vychovatelé, případně se hodnocení nepřítomných pracovníků přečte z denních záznamů. Hodnocení je výhradně ústní, nepracuje se s žádnými body či jejich ekvivalenty. Kladné i negativní hodnocení je vždy stručné, věcné a srozumitelné. Nezávisle na jeho povaze z něj nejsou vyvozovány žádné důsledky. Chlapci jsou vždy pobídnuti, aby se ke svému hodnocení vyjádřili.

Denní hodnocení je následně podkladem pro týdenní hodnocení. To je transformováno do motivační hry „Vzorňák“, která se pravidelně vyhodnocuje na týdenní komunitě. Chlapci mohou být na základě úspěchů, kterých dosáhli v uplynulém týdnu, ohodnoceni „Vzorňákem“ v některé ze sedmi kategorií. Hodnocení se zaměřuje na oblast školy (Pohodář-školák), úklidu (Pracant), pohybových aktivit (Sportovec), hygieny (Čochtan čistotný), vztahů (Kamarád) a kreativity (Malíč-kreativec). Chlapci, kteří vzhledem ke svému zdravotnímu stavu nejsou objektivně schopni dosáhnout vítězství ani v jedné z uvedených kategorií, mohou být na základě svého chování ohodnoceni „Vzorňákem“ v kategorii „Snaživec“. Cílem hry je pozitivně motivovat chlapce k aktivnímu plnění svých povinností, usměrňovat jejich chování a dopřát jim pocit úspěchu. S oceněním se pojí finanční odměna

ve výši 100 Kč, která je chlapcům přiznána prostřednictvím pozitivního opatření ve výchově.

Hodnotící systém je postaven na pozitivní motivaci, je přehledný a srozumitelný. Z pohovorů s chlapci vyplynulo, že se v něm velice dobře orientují a co víc, převažující pozitivní motivaci opravdu vnímají jako podnět ke změně svého chování. Zařízení nepoužívá výchovné tresty nebo negativní opatření ve výchově. Samotné hodnocení je ryze slovní a jeho výsledky nejsou navázány na omezování práv umístěných dětí. Je velice pozitivní, že je pamatováno i na motivaci chlapců, jejichž šance uspět jsou vzhledem k jejich zdravotnímu stavu menší, než je tomu u ostatních. Úspěch nebo jeho dosažitelná vidina účinně napomáhá v prevenci rezignace těchto chlapců na výkon jejich povinností a usměrnění jejich chování. **Celkově proto tento hodnotící systém vnímám jako příklad dobré praxe.**

1.5 Samostatné vycházky

Právní úprava přiznává dětem s nařízenou ústavní výchovou právo na samostatné vycházky, přičemž jejich vykonání podmiňuje bezprostředním souhlasem pedagogického pracovníka.¹⁸ Právo na samostatné vycházky může být omezeno prostřednictvím negativního opatření ve výchově uděleného za prokázané porušení zákonných povinností dítěte.¹⁹ Případný nesouhlas pedagogického pracovníka však nelze vykládat jako neschválení.²⁰ Měl by se uplatňovat pouze u jednotlivých vycházek a v individuálních případech²¹ a jeho využití by mělo sledovat čistě výchovný či pečující charakter (např. pokud si dítě nesplnilo své povinnosti ze školy nebo v domácnosti, dítě chce ven i přes to, že se fyzicky necítí dobře, apod.).²²

V praxi oddělení Podhartí mohou chlapci absolvovat samostatné vycházky pouze za předpokladu, že mají povolení od vedení zařízení, přičemž z praxe vyplynulo, že rozhodující slovo má psycholog zařízení. Ten rozhoduje na základě doporučení psychiatra, zdravotního stavu chlapců a jejich fungování v běžném chodu zařízení. Poslední dvě jmenovaná kritéria jsou přitom pro rozhodování o povolení samostatných vycházek stěžejní a v individuálních případech převažují případné negativní stanovisko psychiatra. Chlapci, které psycholog nevyhodnotí jako schopné samostatné vycházky, mohou dle svých možností absolvovat vycházku za doprovodu jiného chlapce ze zařízení, tzv. „vycházku s kamarádem“. V zařízení je také početná skupina chlapců, kteří byli vyhodnoceni jako

18 Viz § 20 odst. 1 písm. p) zákona o výkonu ústavní výchovy.

19 Viz § 21 odst. 1 písm. c) zákona o výkonu ústavní výchovy.

20 Veřejný ochránce práv. Zpráva ze systematických návštěv školských zařízení pro výkon ústavní výchovy a ochranné výchovy 2011. S. 85 [online]. Brno: Kancelář veřejného ochránce práv. [cit. 4. 2. 2020]. Dostupné z: https://www.ochrance.cz/fileadmin/user_upload/ochrana_osob/2012/2012_skolska-zarizeni.pdf.

21 Veřejný ochránce práv. Standardy péče o ohrožené děti a jejich rodiny. S. 17. [online]. Brno: Kancelář veřejného ochránce práv. 2013 [cit. 4. 2. 2020]. Dostupné z: https://www.ochrance.cz/fileadmin/user_upload/ochrana_osob/ZARIZENI/Ustavni_vychova/Standardy_pecce_o_ohrozene_deti_WEB.pdf.

22 Čl. II odst. 3 Metodického pokynu k úpravě vnitřního řádu školského zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy č. j. MSMT-26924/2018-1.

nezpůsobilí samostatné vycházky nebo vycházky s kamarádem, neboť s ohledem na jejich zdravotní stav a způsob fungování v rámci zařízení existuje nepřiměřené riziko ohrožení sebe sama nebo jejich okolí. Schopnost chlapců absolvovat samostatnou vycházku je však odborným personálem pravidelně posuzována za současného individuálního posuzování možných rizik. Zvládnutí samostatné vycházky je ostatně jedním z terapeutických cílů, na kterých personál v průběhu výchovně léčebného režimu společně s chlapci individuálně pracuje a pokrok pravidelně vyhodnocuje.

Současná zákonná úprava práv dětí s nařízenou ústavní výchovou nijak nerozlišuje a nezohledňuje specifické potřeby dětí vyžadující výchovně léčebný režim.²³ Připomínám, že se jedná typicky o děti s mentálním postižením, s duševním onemocněním a s různě závažnými poruchami chování. Přitom právě u těchto dětí může samostatný pohyb mimo zařízení představovat nepřiměřené riziko, a to jak pro ně samotné, tak i pro okolí. Na tento trvajícím rozpor zákona s žitou realitou již upozorňoval předchozí veřejný ochránce práv,²⁴ avšak ze strany odpovědných subjektů nebylo dosud přistoupeno k jeho řešení.

Je třeba doplnit, že stát nese odpovědnost za blaho dětí umístěných do institucionální výchovy. V tomto případě chlapci žijící v zařízení mají základní právo na ochranu života a fyzické a psychické integrity.²⁵ Z tohoto obecného tvrzení vyplývají zcela konkrétní povinnosti pro zařízení, a to (i) přijímat adekvátní obecná opatření k ochraně chlapců tam, kde lze předvídat nějaké obecné ohrožení, a dále (ii) přijímat i individuální opatření tehdy, kdy konkrétní člověk (dítě nebo i jiní lidé) čelí skutečnému a bezprostřednímu ohrožení života nebo zdraví.²⁶ Zjištěná praxe v zařízení tomu odpovídá. Nastavený systém průběžného sledování stavu a schopností dětí umožňuje pracovat s riziky obvyklými u dané cílové skupiny a systém povolení vycházky psychologem pak umožňuje zabránit realizaci konkrétní újmy, pokud by bezprostředně hrozila. Postup je založen na individuálním přístupu, je odborný a jednoznačně stanovený, takže se minimalizuje prostor pro libovůli nebo nepřiměřenou tvrdost.

S ohledem na výše uvedené musím konstatovat, že **současný postup zařízení v oblasti povolování samostatných vycházek umístěných chlapců nemá oporu přímo v zákoně, a zařízení se tak pohybuje v příslovečném právním vakuu. Snahu zařízení pečlivě vyvažovat oprávněné zájmy a práva umístěných chlapců však nemohu kritizovat, spíše naopak.** Personál zařízení se denně potýká s projevy neurologických, duševních onemocnění a poruch umístěných chlapců a přizpůsobil jim svou praxi, a to tak,

23 Přitom zákon o výkonu ústavní výchovy předpokládá, že část dětí je nesamostatných, vyžadujících stálé vedení i kontrolu, nebo dokonce vyžadujících soustavnou intenzivní individuální péči (§ 2 odst. 10).

24 Veřejný ochránce práv. Zpráva ze systematických návštěv školských zařízení pro výkon ústavní výchovy a ochranné výchovy 2011. S. 86, 126 a násl. [online]. Brno: Kancelář veřejného ochránce práv. [cit. 4. 2. 2020]. Dostupné z: https://www.ochrance.cz/fileadmin/user_upload/ochrana_osob/2012/2012_skolska-zarizeni.pdf.

25 Jde o základní právo člověka na život a právo nebýt podroben špatnému zacházení, podle čl. 6 a 7 Listiny základních práv a svobod a čl. 2 a 3 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

26 Srov. kazuistiku, ve kterých Evropský soud pro lidská práva vyložil obsah těchto povinností a jejichž shrnutí v češtině je dostupné skrze <http://eslp.justice.cz/>: případ Fernandes de Oliveira proti Portugalsku, č. 78103/14, rozsudek velkého senátu ze dne 31. 1. 2019; V. C. proti Itálii, č. 54227/14, rozsudek ze dne 1. 2. 2018.

že současně v maximální možné míře dbá na ochranu práv a právem chráněných zájmů chlapců a případná omezení činí pouze na základě přecházejícího individuálního posouzení rizik. Je namístě uvést, že praxe zařízení je velice podobná pozitivně hodnoceným postupům z prostředí sociálních služeb, např. z domovů pro osoby se zdravotním postižením,²⁷ kde se obvykle velká část chlapců po odchodu ze zařízení ocitá. **Popsaný stav, kdy zařízení nemůže postupovat striktně podle zákona, nelze připisovat k jeho tíži. Jedná se o systémový problém, kterým by se měl zabývat odpovědný resort, tedy Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy.**

2. Oddělení Poklad

2.1 Charakteristika oddělení a umístěných dětí

Oddělení Poklad se nachází v bývalém rekreačním objektu v lesích nad obcí Bílá Třemešná, necelých 15 minut jízdy autem od hlavní budovy zařízení. Cílovou skupinou jsou chlapci ohrožení závislostí na omamných a psychotropních látkách, závislostí na alkoholu a patologickým hráčstvím.²⁸ Kromě syndromu závislosti (F 19.2) se mezi psychiatrickými diagnózami umístěných chlapců objevuje také socializovaná porucha chování (F 91.2). Chlapci nejčastěji experimentují nebo se potýkají se závislostí na alkoholu a THC, v některých případech pak s extází či metamfetaminem. Rozdělení do výchovných skupin je stejně jako v oddělení Podhartě pouze formální. Chlapci fungují jako jedna komunita.

2.2 Socializační program „Poklad“

Výchovně léčebný režim je organizován do socializačního programu „Poklad“, který je rozvržen do tří fází – adaptační, stabilizační a dlouhodobé terapeutické dovolenky. V rámci adaptační fáze se chlapci seznamují s chodem a způsobem fungování zařízení a pravidly socializačního programu. Trvání této fáze je individuální. V následující stabilizační fázi jsou chlapci plně zapojeni do výchovně terapeutických činností. Celkové trvání první a druhé fáze je stanoveno na 5 měsíců. Poté následuje třetí fáze, v rámci které chlapci absolvují dlouhodobý pobyt mimo zařízení. Během něj jsou plánovaně a namátkově testováni na výskyt návykových látek. V případě relapsu se chlapci vrací zpět do zařízení a absolvují celý socializační program od začátku.²⁹

Výchovně terapeutická činnost je tvořena především volnočasovými aktivitami. Převládá turistika, organizované vycházky, sportovní aktivity, počítač a stolní hry. V týdnu, v němž proběhla systematická návštěva, tvořila turistika náplň všech všedních dnů vyjma středy. V součtu chlapci při tomto programu týdně ujdou několik desítek kilometrů.

27 Veřejný ochránce práv. Domovy pro osoby se zdravotním postižením. Zpráva ze systematických návštěv veřejného ochránce práv 2020. S. 25. [online]. Brno: Kancelář veřejného ochránce práv. [cit. 4. 2. 2020]. Dostupné z: https://ochrance.cz/fileadmin/user_upload/ESO/11-2017-NZ-OV_souhrnna_zprava_DOZP.pdf.

28 Databáze ústavní výchovy [on-line]. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, © 2018-2019. Poslední aktualizace 7. 1. 2020. [cit. 5. 2. 2020]. Dostupné z <https://dbuv.msmt.cz/detail-ustavu.asp?idu=325>.

29 Výchovný ústav Husův domov a školní jídelna, © 2011. [cit. 6. 2. 2020]. Dostupné z: <http://www.husuvdomov.cz/poklad.html>.

Týdenní program

Týden : 43. **Měsíc** ŘÍJEN

Po 21.10.		turistika – maringotka č.2 – úklid a příprava dřeva – B. Třemešná – střelnice - Poklad
	Asistent pedagoga	
Út 22.10.		turistika – maringotka č.1 – vaření čaje – B. Třemešná – Kostelec – Mezihorí - Skryše
	Asistent pedagoga	
St 23.10.		Program na budově - VA č.15 (hry na klubovně), TV, PC, posilovna
	Asistent pedagoga	
Čt 24.10.		turistika – H. Dehtov – Mezihorí – Perná – Zvičina – Lázně pod Zvičinou – B. Třemešná
	Asistent pedagoga	
Pá 25.10.		turistika – H. Dehtov – Zábřeží – Doubravice - Zálesí
	Asistent pedagoga	

Obr. 1 Týdenní rozpis činnosti na oddělení Poklad

Musím říci, že v tomto programu chybí odborná péče o dítě, které experimentuje nebo se potýká se závislostí na návykových látkách, nebo minimálně postrádá koncepci. Interní dokument zařízení „Minimální preventivní program“ obecně popisuje aktivity směřující k prevenci rizikového chování a podrobněji pak prevenci šikany. Prevence zaměřená na práci s chlapci ohroženými závislostí však chybí. Chlapci si mohou zažádat o pohovor s psychologem zařízení, ten však není cílený na adiktologická témata a jde o jednorázovou intervenci. Současné nastavení programu působí tak, že jeho cílem je vytrhnout chlapce z dosavadní rutiny a zabavit je prostřednictvím organizované a ve většině případů fyzicky namáhavé činnosti. Účelem je chlapce unavit, a pokud možno rozptýlit jejich myšlenky na návykové látky. Takový systém může fungovat za podmínek panujících v zařízení, avšak jakmile chlapci zařízení opustí, existuje zde velké riziko návratu k rutinním návykům a relapsu, tedy návratu k užívání návykových látek. Zařízení deklarující poskytování specializované péče by však mělo poskytovat základní poradenství, informační servis, individuální poradenství, motivační rozhovory, edukaci a nácvik potřebných dovedností atp., dále pravidelně pořádat terapeutické skupiny zaměřené na prevenci relapsu, poskytovat psychoterapeutické intervence a pracovat s rodinnými příslušníky či blízkými osobami chlapců. To se v současné době neděje, a pokud ano, tak pouze formou jednotlivých aktivit na výjimečné bázi bez dlouhodobější koncepce. V souvislosti s tím je samozřejmě nezbytné doplnit personál o pracovníky s adiktologicky zaměřeným vzděláním.

Činnosti specifické prevence by měly být mapovány v individuálním plánu chlapců spolu s konkrétními dílčími kroky směřujícími k individuálnímu cíli. Tyto kroky by pak měly být v průběhu pobytu chlapců pravidelně vyhodnocovány a revidovány. V současné době

zařízení pracuje s individuálními plány ochrany dítěte převzatými od OSPOD, které obsahují pouze obecný konečný cíl „zdržet se návykových látek“. Pokroky chlapců by měl odrážet hodnotící a motivační systém. Jeho rozfázování by mělo korespondovat s pokroky chlapců v terapeutickém programu. K současnému nastavení hodnotícího systému se více vyjadřuji v kapitole 2.3.

Před nástupem do třetí fáze socializačního programu je vhodné zahrnout do výchovně léčebné péče motivační práci a přípravu chlapců na dlouhodobý pobyt mimo zařízení. To pracovníci zařízení činí pouze u víkendových dovolenek, kdy pomáhají chlapcům vytvořit si písemný plán. Chlapci jsou do tvorby plánu aktivně zapojeni a následně jsou s ním seznámeni jejich zákonní zástupci, případně osoby, u kterých chlapci dovolenky stráví. Nevidím důvod, proč by podobná praxe nemohla fungovat i u dlouhodobějších pobytů mimo zařízení.

Systematická terapeutická činnost zaměřená na prevenci relapsu je nezbytná. Jak totiž vypověděl personál zařízení, opakované požití návykové látky v průběhu dlouhodobých dovolenek není ničím výjimečným. Chlapci jsou pak v takových případech nuceni vrátit se zpět na začátek socializačního programu. Opakování této situace představuje velké riziko otupění, ztráty motivace a následné rezignace chlapců na další absolvování socializačního programu. Prevenci relapsu a práci s relapsem je vhodné upravit formou metodického materiálu.

Uvedené poznámky k tak odbornému tématu, jakým je obsah výchovně léčebné péče, činím s dvojitým motivem. V první radě věřím, že pomohou zařízení ke zvýšení úrovně poskytované péče. Zadruhé ale upozorňuji, že chlapci byli do zařízení umístěni právě kvůli svému problému s drogami, který tím určuje účel jejich zbavení svobody. Pokud nedostanou nabídku tomu odpovídající výchovy a péče, přestává být jejich zbavení svobody legitimní.³⁰

Opatření:

- 1) Vypracovat koncepci zajištění specifické prevence a péče zaměřené na děti experimentující nebo závislé na návykových látkách a patologickém hráčství (do 6 měsíců).**
- 2) Vypracovat metodiku prevence relapsu a práce s relapsem (do 6 měsíců).**
- 3) Přijmout pracovníka/y s adiktologicky zaměřeným vzděláním (bezodkladně).**

2.3 Hodnotící systém

Současný hodnotící systém je představován třemi stupni, které jsou spojeny s barvou triček – maskáčová, bílá a černá. Trička jsou pouze symbolická, jsou pozůstatkem dřívější praxe. V současnosti je představují odpovídající cedulky.

30 Pro rozpor s čl. 5 odst. 1 písm. d) Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, vyhlášené sdělením federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb.

Obr. 2 Cedulka označující zařazení chlapce v hodnotícím systému oddělení Poklad

Chlapci jsou hodnoceni dvakrát denně. Hodnocení je ústní a chlapci se k němu mají možnost vyjádřit. Podle svého chování a dodržování pravidel zařízení, mezi která patří i abstinence, jsou chlapci v rámci hodnotícího systému rozděleni do tří kategorií – neutrální (maskáčová barva), v níž se chlapci nacházejí v adaptační fázi, kladné (bílá barva) a záporné (černá barva). Není však jasné, co se s takovým zařazením pojí. Při samostatných rozhovorech chlapci nebyli schopni uvést, jaké výhody má držitel bílého trička oproti držiteli trička černého. Nástěnky obsahovaly pouze informace o kritériích, podle kterých se rozdělování do kategorií řídí. Někteří si nebyli schopni vybavit, jaké tričko jim v současnosti náleží. Bylo tak patrné, že hodnocení chlapců se nijak zvláště neodráží v jejich běžném fungování v zařízení. Hodnotící systém je tak v současné době pojmán pouze formálně. Propojení hodnotícího systému se specifickým režimem oddělení přitom může představovat vhodný nástroj, kterým lze chlapce motivovat k dílčím posunům v programu. I proto zde vnímám prostor pro jeho přepracování a propojení s režimem oddělení tak, aby korespondoval s pokroky chlapců v terapeutickém programu.

Opatření:

- 4) Upravit hodnotící a motivační systém (do 6 měsíců).**

Další aspekty života v zařízení

Níže popsaná zjištění se týkají obou oddělení, pokud neuvedu výslovně, že platí jen pro jedno z nich.

3. Stravování

Prostorové uspořádání a vybavení zařízení institucionální péče by se mělo podobat fungování běžné domácnosti v míře přiměřené typu zařízení a potřebám dětí a poskytovat dětem příležitost k osvojení si dovedností spojených s chodem domácnosti.³¹ Zaměstnanci zařízení mohou zajišťovat stravování za pomoci dětí obdobně jako v rodině, zejména snídane, svačiny, celodenní stravování o víkendech, v době svátků apod. s tím, že současně mohou provádět nákup potravin.³²

Chlapci z oddělení Podhartí se stravují ve školní jídelně, která je součástí zařízení. Na přípravě stravy se nijak nepodílejí, připravují pouze prostírání. Z rozhovorů s nimi přitom vyplynulo, že by si rádi občas něco sami připravili. Shodně uváděli, že v současnosti by to bylo velmi obtížně uskutečnitelné. Hlavní překážkou je absence kuchyňky, kde by se dala samostatná příprava jídla realizovat. Kromě kuchyně školní jídelny je na oddělení Podhartí k dispozici pouze malá kuchyňka, kterou využívá především personál zařízení.

Jiná je praxe na oddělení Poklad. Ve všední dny je zde strava dovážena ze školní jídelny, ale v neděli si chlapci za asistence vychovatelů připravují jídlo v upravených maringotkách, které jsou umístěny v lese nedaleko od budovy zařízení.

31 Standard 5.3 v Příloha č. 1 k Výnosu ministra školství, mládeže a tělovýchovy č. 17/2018, Standardy kvality péče o děti ve školských zařízeních pro výkon ústavní výchovy nebo ochranné výchovy a pro preventivně výchovnou péči (dále jen „Standardy“).

32 Viz § 2 odst. 2 vyhlášky provádějící zákon o výkonu ústavní výchovy.

Obr. 3 Maringotka upravená pro přípravu jídla

Samostatná příprava jídla je jednou ze základních dovedností, která je pro samostatný život zcela nezbytná. Zařízení by proto mělo chlapce pravidelně zapojovat do přípravy stravy a v co největší možné míře je podporovat v jejich zájmu o samostatné vaření. Praxi na oddělení Poklad vnímám pozitivně, ale vidím zde prostor pro její rozšíření i na další dny. Domnívám se také, že v rámci přiblížení fungování zařízení běžnému životu by měla být zřízena kuchyně v samotných prostorách oddělení. Co se týče oddělení Podhartí, i zde by se zařízení mělo pokusit nalézt prostory pro zřízení cvičné kuchyně, kterou by chlapci dle svých individuálních schopností mohli využívat a kde by se mohla aplikovat obdobná praxe zapojení do přípravy stravy jako na oddělení Poklad.

Opatření pro obě oddělení:

- 5) Umožnit chlapcům s ohledem na jejich individuální schopnosti samostatnou přípravu jídla (průběžně).**

Opatření pro oddělení Poklad:

- 6) Rozšířit podíl chlapců na přípravě stravy i na jiné dny, než je neděle (průběžně).**
- 7) Zřídit kuchyni (nebo kuchyňský kout) v samotných prostorách oddělení (do 6 měsíců)**

4. Kapesné

Dítě by mělo být průběžně připravováno na samostatný život. Zařízení by mělo vést děti k tomu, aby přejímaly odpovědnost za své denní povinnosti, a podporovat je například v zacházení s penězi a v osvojování si dalších potřebných životních dovedností.³³

Chlapci dostávají měsíční kapesné ve výši 400 Kč. Tato částka je chlapcům vyplácena postupně. Na oddělení Poklad dostávají chlapci 100 Kč týdně, chlapci z oddělení Podhartí dostávají vždy v pondělí, středu a pátek po 30 Kč až 35 Kč. Tento způsob výplaty personál odůvodnil tím, že pokud by chlapci dostali celé kapesné najednou, nedokázali by s ním hospodařit a ihned by je utratili.

Domnívám se, že intenzivní vyplácení kapesného v malých obnosech je ze strany zařízení nepřiměřenou ochranou, která může chlapcům v budoucnu znesnadňovat jejich start do dospělého života. Doporučuji proto pracovat s chlapci na zásadách hospodaření s jejich příjmem a postupně snižovat frekvenci vyplácení finančních prostředků tak, aby po odchodu ze zařízení byli schopni fungovat s klasickým měsíčním výplatním intervalem. To vše samozřejmě s přihlédnutím k individuálním schopnostem každého chlapce. Uvědomuji si totiž, že u některých chlapců může být změna ve vyplácení kapesného velmi obtížná.

33 Standard 2.28.

Opatření pro obě oddělení:

- 8) Pracovat s chlapci na zásadách hospodaření s penězi; prodloužit dobu mezi výplatními termíny dle individuálních schopností chlapců (průběžně).

5. Informace o právech a povinnostech dětí

Dítě s nařízenou ústavní výchovou má právo³⁴ být informováno (ve formě přiměřené věku, dovednostem, jazykovým kompetencím a životní situaci, v níž se nachází) o svých právech a povinnostech, a to při nástupu do zařízení a dále by pro něj klíčové informace měly být dostupné po celou dobu pobytu. Děti by měly být srozumitelně informovány o možných formách stížností (formálních, neformálních apod.), o tom, jak a komu si mohou stěžovat, jak bude stížnost evidována, kdo a jak ji bude vyřizovat a v jaké lhůtě. Měly by jim být k dispozici kontaktní údaje na osoby, kterým si mohou stěžovat.³⁵ Přístupný a důvěryhodný stížnostní mechanismus je jednou z pojištěk proti špatnému zacházení, a pokud se bere vážně a jeho využívání je dětem otevřené, přispívá také k dobrým vztahům s personálem.

Na obou odděleních byly umístěny nástěnky s informačními letáky o jednotlivých právech a povinnostech dětí umístěných v zařízení pro výkon ústavní výchovy. Letáky, které jsou umístěny i na webových stránkách zařízení,³⁶ informují např. o právu na podání stížnosti, právu na udržování kontaktu s osobami odpovědnými za výchovu a dalšími blízkými osobami, právu na přijímání návštěv a právu na vycházky, a o možnostech realizace těchto práv.

34 Ustanovení § 20 odst. 1 písm. g) zákona o výkonu ústavní výchovy.

35 Standard 1.11.

36 Výchovný ústav Husův domov. Práva dětí v našem zařízení [online]. [cit. 30. 1. 2020]. Dostupné z: http://www.husuvdomov.cz/soubory/Prava_deti.pdf.

Obr. 4 Nástěnka ve vstupní hale oddělení Podhartě (poučení o právech dětí v pravé části)

Vnímám velice pozitivně, že se zařízení snaží zvyšovat povědomí chlapců o jejich právech. Současně však vidím prostor pro dosažení vyššího standardu. Podoba a forma informačních letáků (dlouhý blokový text) není přizpůsobena jejich primárním adresátům. **Pokud by zařízení zpracovalo letáky podobným způsobem, jakým má zpracována pravidla fungování hodnotícího systému, věřím, že by se povědomí chlapců o jejich právech ještě zvýšilo.**

Opatření pro obě oddělení:

- 9) Zpracovat informace o právech umístěných chlapců a možnostech jejich realizace do podoby přiměřené věku, dovednostem a jazykovým kompetencím chlapců a vyvěsit je na viditelné místo na obou odděleních (do 3 měsíců).**

6. Vlastní elektronická zařízení

Dítě by mělo mít možnost přinést si do zařízení své oblíbené předměty a věci denní potřeby, které chce mít u sebe.³⁷

Z rozhovorů s chlapci vyplynulo, že někteří by si rádi do zařízení donesli z domu vlastní notebook. Ze strany zařízení jim to však nebylo povoleno s odůvodněním, že v zařízení lze používat jen revidované přístroje. Jsem toho názoru, že absence revize sama o sobě není legitimním důvodem pro omezení používání vlastních notebooků a obdobných elektronických zařízení (když například zařízení není poškozeno). Je zřejmé, že přístroj bez revize je rizikový z hlediska bezpečnosti, ale na to mohou reagovat pravidla používání. Navíc jsou mnohdy tato zařízení prostředkem pro komunikaci s rodinou a přáteli vně výchovného ústavu. Pokud tedy zařízení podmiňuje užívání notebooků jejich podrobením revizní zkoušce, nevidím důvod, proč ji v těchto případech nezajišťuje.

Opatření pro obě oddělení:

- 10) Umožnit chlapcům užívat jejich vlastní elektronická zařízení, pokud nejsou poškozená (bezodkladně).**

7. Soukromí

Děti by měly mít zajištěno soukromí během každodenních hygienických činností,³⁸ přičemž důležitost této potřeby roste úměrně s přibývajícím věkem dětí.

Toalety a koupelny byly umístěny na chodbách, a byly tedy společné pro všechny chlapce na daném patře. Žádné dveře nebyly vybaveny uzamykatelným mechanismem. Obsazenost chlapci mohli demonstrovat cedulkou s textem NEVSTUPOVAT/OBSAZENO zavěšenou na klíče od dveří. Tyto cedulky si chlapci mohli pověsit i na dveře od pokoje, pokud si nepřáli být rušeni.

³⁷ Standard 2.8.

³⁸ Standard 2.22.

Obr. 5 Cedulka s texty NEVSTUPOVAT/OBSAZENO

Závěsné cedulky mohou zajišťovat chlapcům soukromí, ale pouze za předpokladu, že jsou ze strany personálu i chlapců bezvýhradně respektovány. Z rozhovorů s chlapci vyplynulo, že nedostatek soukromí nepocítují. Nadto uváděli, že pokud by se chtěli při vykonávání hygieny zamknout, řekli by někomu z vychovatelů, kteří by jim dle jejich názoru vyhověli.

Na základě výše uvedeného neformuluji žádné opatření. Avšak zdůrazňuji, že **zařízení by mělo vybavit toalety a sprchy uzamykatelnými mechanismy**, například bezpečnostními zámky, které lze v případě nutnosti odemknout zvenčí.

Personál

8. Supervize

Zařízení by mělo mít vytvořeny podmínky pro pravidelnou intervizi svých pracovníků a zajišťovat přístup pracovníků k supervizi vykonávané externím, nezávislým a kvalifikovaným odborníkem.³⁹

Práce v zařízení tohoto typu je náročným a mnohdy i stresujícím povoláním, které může vést k profesnímu vyčerpání a frustraci. Tyto stavy se poté mohou projevat neprofesionální péčí či nevhodným přístupem zaměstnanců k dětem umístěným v zařízení, rodičům těchto dětí, jakož i kolegům. Ačkoli mnou pověřeni zaměstnanci Kanceláře na takové jednání či jeho známky v průběhu systematické návštěvy nenarazili a atmosféra zařízení byla dobrá, není vyloučeno, že se v budoucnu nemůže vyskytnout. Jelikož v zařízení není nastaven žádný systém pravidelných supervizí, v rámci předcházení výše zmíněným rizikům se domnívám, že by jeho zavedení bylo vhodné.

Opatření:

- 11) Zavést pravidelnou skupinovou a individuální supervizi (do 6 měsíců).**

³⁹ Standard 3.6.

Přehled opatření k nápravě

Bezodkladně	<ul style="list-style-type: none">• Oddělení Poklad: Přijmout pracovníka/y s adiktologicky zaměřeným vzděláním (opatření č. 3).• Obě oddělení: Umožnit chlapcům užívat jejich vlastní elektronická zařízení, pokud nejsou poškozená (opatření č. 10).
Do 3 měsíců	<ul style="list-style-type: none">• Obě oddělení: Zpracovat informace o právech umístěných chlapců a možnostech jejich realizace do podoby přiměřené věku, dovednostem a jazykovým kompetencím chlapců a vyvěsit je na viditelné místo na obou odděleních (opatření č. 9).
Do 6 měsíců	<ul style="list-style-type: none">• Oddělení Poklad: Vypracovat koncepci zajištění specifické prevence a péče zaměřené na děti experimentující nebo závislé na návykových látkách a patologickém hráčství (opatření č. 1)• Oddělení Poklad: Vypracovat metodiku prevence relapsu a práce s relapsem (opatření č. 2).• Oddělení Poklad: Upravit hodnotící a motivační systém (opatření č. 4).• Oddělení Poklad: Zřídit kuchyni (nebo kuchyňský kout) v samotných prostorách oddělení (opatření č. 7)• Obě oddělení: Zavést pravidelnou skupinovou a individuální supervizi (opatření č. 11).
Průběžně	<ul style="list-style-type: none">• Oddělení Poklad: Rozšířit podíl chlapců na přípravě stravy i na jiné dny, než je neděle (opatření č. 6).• Obě oddělení: Umožnit chlapcům s ohledem na jejich individuální schopnosti samostatnou přípravu jídla (opatření č. 5).• Obě oddělení: Pracovat s chlapci na zásadách hospodaření s penězi; prodloužit dobu mezi výplatními termíny dle individuálních schopností chlapců (opatření č. 8).